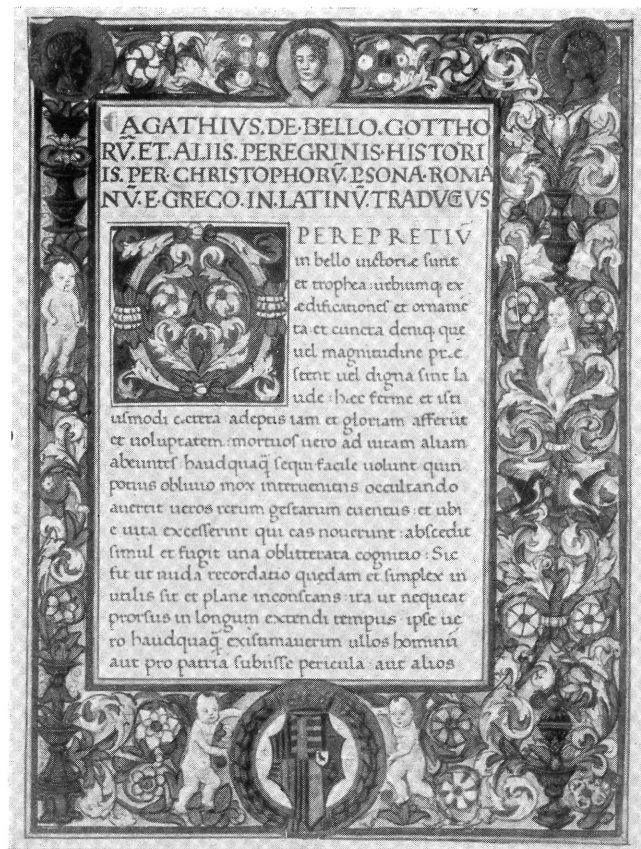
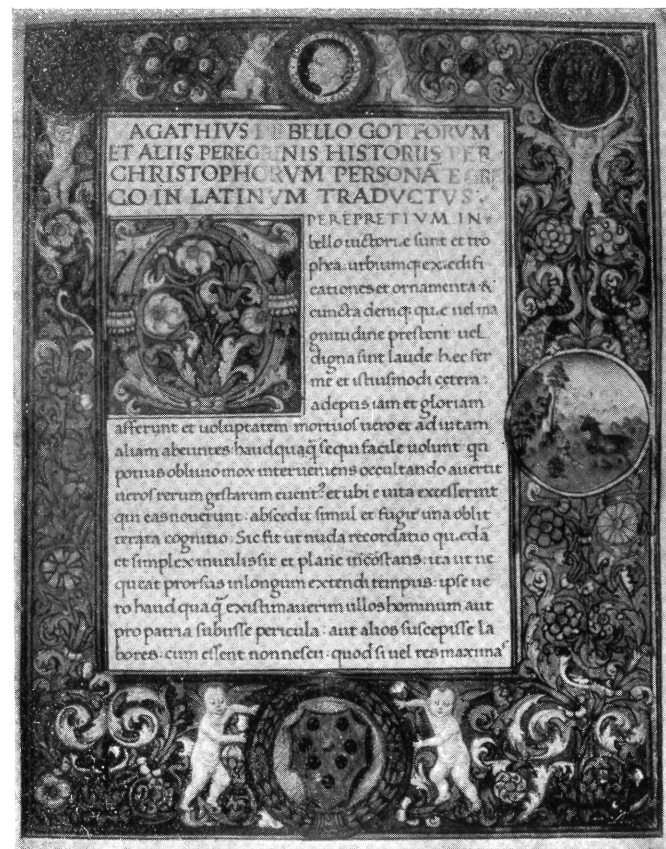

1. ábra. Beatrix királyné példánya. Bécs. Nationalbibliothek.
Cod. lat. 82. Fol. 2.

2. ábra. Lorenzo Medici példánya. Firenze. Laurenziana.
Plut. 68. 23. Fol. 2.

3. ábra. Mátyás király példánya. München. Staatsbibliothek. Cod. lat. 294. Fol. 2.

4. ábra. Ferdinánd nápolyi király példánya. Berlin. Preussische Staatsbibliothek. Ms. Lat. 52. Fol. 2.

CHRISTOPHORO PERSONA AGATHIAS-FORDÍTÁSÁNAK NÉHÁNY PÉLDÁNYÁRÓL

(Négy hasonmással.)

A Korvin-könyvtárról legutóbb megjelent s nagy fényvel kiállított munkában¹ azt olvassuk, hogy MÁTYÁS királynak Pomponius LAETUSHOZ 1471-ben intézett levele egyetlen emlékünknél azon kapcsolatokról, melyeket nagy uralkodónk a római humanistákkal fenn-tartott.

Ez az állítás nemcsak hogy nem helyes, de a szerző maga is rácsafol, mikor a Korvin-kodexek leíró lajstromában AGATHIAS «De Bello Gothorum» című görög munkája latin fordításának² Münchenben és Bécsben levő példányairól megemlíti (69. és 104. sz.), hogy azok a fordítónak, Christophoro PERSONÁNAK MÁTYÁSHOZ, illetőleg BEATRIXHOZ intézett ajánlásával vannak ellátva.

E példányokról szeretnék bővebben beszélni.

Christophoro PERSONA nagyműveltségű szerzetes, a Szent Vilmos-rend tagja s 1456 óta a római S. Balbina monostor perjele volt. Érdemei jutalmául IV. SIXTUS pápa rendkívüli jövedelmekkel látta el: 500 aranyat adatott neki és ezenfelül az üresedésben levő sicíliai javadalmakat is neki adományozta, mely intézkedéséről 1483 március 3.-án brevét is adott ki. VIII. INCE pápa pedig 1484 november 17.-én a vatikáni könyvtár prefektusává nevezte ki; a kinevezési okirat külön kiemeli, hogy a görög és latin nyelvekben igen járatos, amit különben számos fordítása is tanúsít. Kitüntető hivatalának PERSONA azonban nem örvendett sokáig, mert 1485 végén, hetvenedik életévében Rómában pestis áldozatává lett.³

¹ A. de HEVESY, La Bibliothèque du Roi Matthias Corvin. Paris. 1923. 19. l.

² Frater I. Bapt. AUDIFFREDI. Catalogus Romanorum editionum saec. XV. Roma 1783. PERSONA görög fordításairól szólva az Agathiaszt nem említi.

³ Legfontosabb életrajzi adatait lásd: G. MARINI Degli Archiatri Ponti-

AGATHIAS fordításából összesen hat díszes kiállítású példányt ismerek. A hat példány művészi díszítése két egymástól elütő típust mutat: az egyik virágdíszes, a másik indafonatos. A virágdíszes típust képviseli az a példány, melyet PERSONA *Beatrix királynénak* ajánlott (Bécs, Nationalbibliothek. Cod. lat. 82.). Két, élénk színű virágokkal gazdagon díszített, hatásos, de nem nagyon finom címlapja van, az elsőn díszes keretben a fordító ajánlását olvassuk, a másodikon kezdődik a szöveg. Ez utóbbi címlap felső szegélyére BEATRIX királyné képzeletbeli arcképe van festve, alsó szélére pedig az egyesített Korvin- és aragoniai címer, melyet a királyné házasságában mindig használni szokott. Ez a példány, mivel az ajánlás tényével az 1476 végén kötött házassághoz van kötve, megadja azt az évszámot (1477), mely előtt a kötetek nem keletkezhettek. A másik évszámot, mely után nem készülhettek, PERSONA 1485 végén bekövetkezett halála adja meg.

Egy második példány, melynek dísze apró eltérésekkel annyira egyezik az előbbivel, hogy ugyanazon művész munkájának kell tartanunk, Lorenzo MEDICINEK van ajánlva s második címlapján ennek címerét viseli. (Firenze. Laurenziana. Plut. 68, 23.) Ugyanazok a színek, ugyanazok a virágok, ugyanazok a nagyfejű, ügyetlen mozdulatú angyalkák. Ennél a kéziratnál már a keletkezés helyére is pontos útmutatást kapunk. Utolsó lapján ugyanis, a másoló megnevezi magát CLEMENS SALERNITANUS néven. Ez a másoló, kinek teljes neve CLEMENTE GENOVESI DI SALERNO, egyéb kéziratokból is ismeretes, ő másolta pl. III. ANDREA MATTEO ACQUAVIVA nápolyi herceg LIVIUS-kodexét is;¹ s a nápolyi udvarnak tett szolgálatai 1487-ből okiratilag vannak hitelesítve.² BEATRIX királyné példányának másolása ugyan valószínűleg nem

fici. Roma. 1784. I. 271. II. 223—224. és G. TIRABOSCHI Storia delle Letteratura Italiana. Firenze. 1809. IV. k. II. rész. 812. lap.

¹ Bécs, Nationalbibliothek. Cod. lat. 45. Képét lásd: H. J. HERMANN. Die Miniaturhandschriften des Herzogs Andrea Matteo III. Acquaviva. Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen des allerhöchsten Kaiserhauses. 1898. XVII. tábla.

² V. ö. G. MAZZATINTI La Biblioteca dei Re d'Aragona in Napoli. Rocca S. Casciano. 1877. LXVIII. lap.

az ő keze munkája, de megtévesztően hasonló ahhoz és határozottan nápolyi jellege van. Így a két csaknem egyforma kéziratról — BEATRIXÉRŐL és a MEDICIÉRŐL — bizonyosra vehetjük, hogy ugyanazon nápolyi műhelyben írták és festették.

A harmadik példány IV. SIXTUS pápának van ajánlva¹ s ismét ugyanazon kéz munkája, mint az előző kettő. (Róma, Vatikán. Cod. Vat. Lat. n° 2004.) A tarka virágdiszkek itt is, mint BEATRIX példányán vázákbold nőnek ki, lényegesebb különbséget csak a második címlap iniciáléja mutat, melyben a BEATRIX- és MEDICI-féle példányok virágai helyett IV. INCE pápa arcképét látjuk, a lap alján pedig a címertől jobbra-balra tájképet pillantunk meg és a pápa címerét tartó angyalkák hosszú ruhát viselnek. Ez a példány csakis IV. SIXTUS pápának 1484 augusztus 12.-én bekövetkezett halála előtt készülhetett.²

Az említettem másik modort, az indafonatosat, mutatja a MÁTYÁS királynak ajánlott példány díszje (München. Staatsbibliothek. Cod. Lat. 294.), melynek mindkét címlapján jellegzetesen nápolyias indafonatot találunk, itt-ott kisebb állatokkal, nyulakkal, pillangókkal és madarakkal élénkítve. A második címlap jobb szélén medaillonban koronás férfi képét látjuk — bizonyosan MÁTYÁS király képzeletbeli arcképét — s mindkét lap alsó szegélyén MÁTYÁS címere tűnik elénk. Az írásnak itt is nápolyi jellege van.

Ezen indafonatos díszítésű KORVIN-kézirattal minden tekintetben rokon egy ötödik példány, mely FERDINÁND nápolyi királynak van ajánlva s második címlapjának jobboldali szélén FERDINÁND

¹ Apostolo ZENO. Dissertazioni Vossiane. Velence. 1753. II. kötet. 144. lap.

² Ugyanebből a körből való, mert feltűnő egyezéseket mutat a három AGATHIASzal, egy Pontificale 1492-ből, mely a későbbi VI. SÁNDOR pápa számára készült (Párma. Biblioteca Palatina. Cod. 50.) és AUGUSTINUS «*De Civitate Dei*» című munkájának néhány lapja a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában. (Cod. 121.) E kodex másolóját Petrus MIDDELBURG de Zeelandiat más nápolyi kéziratokban ugyan nem találtam, de Nápolyban — mint tudjuk — igen sok külföldi dolgozott. A kéziratot DE LABORDE gróf (Les manuscrits à peintures de la Cité de Dieu de Saint Augustin. Paris. 1909. I. k. 82—83. l.) ismerteti s fölteszi, hogy a hiányzó címlapon MÁTYÁSnak vagy feleségének, JANKÁNAK (sic!) arcképe (?) volt. Egyébként nem tudja eldönteni, hogy a festés olasz-e vagy a másoló munkája.

király arcképével, mind a két címlapján pedig az aragóniai címerrel ékes. (Berlin. Preussische Staatsbibliothek. Ms. Lat. Fol. 52.)¹

Ez a két utóbbi példány és IV. SIXTUS pápa példánya alkalmas arra, hogy a kéziratok keletkezésének évét az előbb megállapított évszámokon (1477—1485) belül pontosabban meghatározzuk. Mint tudjuk, VIII. INCE pápa 1484-től egészen 1492-ig, amikor a kibékülés létrejött, ellenséges viszonyban, sőt háborúskodásban élt FERDINÁND királlyal és MÁTYÁSSAL is. Nem valószínű tehát, hogy könyvtárosa külön politikát folytatva, ekkor ajánlott példányokkal kedveskedett volna e fejedelmeknek. Így önként adódnék az összes példányokra a pápai kéziratnál már megállapított korhatár, azaz az 1477 és 1484-es évek eleje közötti időszak, mely IV. SIXTUS uralkodása idejére esik, ki e fejedelmekkel igen jó viszonyban volt. Sőt mivel PERSONA éppen 1483 márciusában kapta a szicíliai javadalmakat, igen valószínű, hogy mind az öt egymással nagyon rokon és Nápolyban készült példány teljesen egyidőben s éppen 1483—1484-ben, PERSONA nápolyi-szicíliai kapcsolatainak zavartalan idejében keletkezhetett.

Az AGATHIAS-fordításból még egy hatodik példány is készült (Milano. Ambrosiana. P. 129. sup.), de ez a példány nem jutott befejezéshez és így nem tudjuk, kinek (talán Lodovico SFORZÁNAK?) volt szánva. Ajánlási lapja s a második — itt egyetlen — címlapon a tulajdonos arcképe és címere hiányzik. A szöveg kezdő címlap festése teljesen rokon MÁTYÁS és FERDINÁND királyok példányaival s így ugyancsak Nápolyban, ugyanabban a műhelyben kellett készülnie.

Több példányról nincsen tudomásom s nem is valószínű, hogy további ajánlott példányok is előkerülhetnének e munkából. De a most bemutatott hat példánynak bibliográfiai és művészi érdekességén kívül külön nevezetességet kölcsönöz már az a körülmény is, hogy rávilágítanak egy humanista írónak minden hatalmas úr előtt egyformán hajlongó lelkületére s azt mutatják, hogy Christophoro PERSONA, a kiváló tudós és szerzetes sem vetette meg az érvényesülésnek mindenkor jól beváló eszközeit.

HOFFMANN EDITH.

¹ Erre a példányra FOGEL József e. m. tanár úr volt szíves figyelmeztetni.